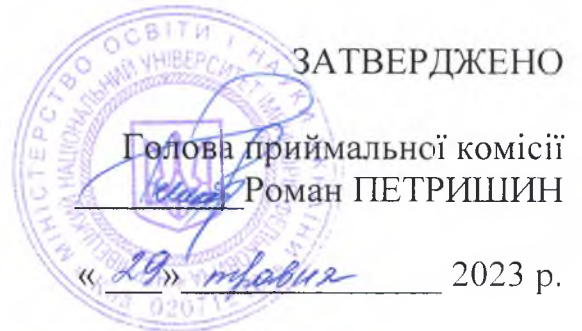

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Економічний факультет**

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності

051 Економіка

Чернівці - 2023

Модуль I. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Тема 1. Основні етапи розвитку економічної думки.

Економічна думка в доринкову епоху: Древній Єгипет, Месопотамія, Древня Індія, Древній Китай, Антична Світ, меркантилісти, фізіократи. Економічна думка в епоху нерегульованої ринкової економіки: Адам Сміт і класична школа, марксистська школа, історична школа, А.Маршал і неокласичний напрямок, ранній інституціоналізм. Економічна думка в епоху змішаної економіки: Дж.М.Кейнс та його послідовники (неокейнсіанство і посткейнсіанство), школи неолібералізму (віденсько-лондонська, франкфуртська, чикагська, паризька), школи неоконсерватизму (економіка пропозиції, раціональні очікування, неокласичний синтез), неоінституціоналізм, його теорії та представники.

Тема 2. Предмет і метод економічної теорії

Предмет та функції економічної теорії. Методи пізнання економічних явищ і процесів. Місце економічної теорії серед інших економічних наук та видів діяльності. Економічне мислення, його суть, види та роль у розумінні розвитку суспільства.

Тема 3. Економічні потреби та блага.

Суть, властивості та способи класифікації потреб. Економічні інтереси: суть і види. Суперечності інтересів та форми їх розв'язання. Фактори (ресурси) виробництва. Види та властивості благ. Крива виробничих можливостей.

Тема 4. Суспільне виробництво та його еволюція

Сутність і структура суспільного виробництва. Еволюція, типи, види та наслідки поділу праці. Форми організації виробництва і праці. Ефективність виробництва, її сутність, фактори та показники. Форми організації суспільного виробництва, їх суть та основні риси.

Тема 5. Економічна система суспільства.

Основні підходи до періодизації суспільного розвитку. Сутність, цілі та структурні елементи економічної системи. Суть та моделі традиційної економічної системи. Ринкова економічна система досконалої конкуренції. Командна економічна система. Змішана економічна система сучасних розвинутих країн, моделі її розвитку.

Тема 6. Ринкова економіка: Суть, функції і структура.

Сучасний ринок, його сутність і структура. Об'єктивні передумови виникнення та функції ринку. Способи класифікації ринків. Характеристика основних суб'єктів ринкової економіки.

Тема 7. Доходи, їх джерела та розподіл. Зайнятість і відтворення робочої сили

Сутність, види, джерела та розподіл доходів. Диференціація доходів населення. Крива Лоренца і коефіцієнт Джині. Заробітна плата, її сутність, форми, рівень та системи. Рента, її типи та види. Позичковий відсоток, фактори його диференціації. Принципи та види кредиту. Прибуток, його види та фактори

Тема 8. Держава та її економічні функції

Фіаско ринку та об'єктивна необхідність державного втручання у функціонування економіки. Роль держави в економіці та її еволюція. Цілі економічної діяльності держави. Форми і методи державного регулювання економіки. Напрямки та інструменти економічної політики.

Модуль II. МІКРОЕКОНОМІКА

Тема 9. Теорії споживчої поведінки

Загальна характеристика кардиналістського підходу. Перший закон Госсена. Другий закон Госсена. Недоліки кардиналістського підходу. Основні принципи ординалістського підходу. Система переваг споживача. Бюджетні лінії і криві байдужості, їх властивості. Рівновага споживача в ординалістській теорії. Реакція споживача на зміну доходу. Вплив на споживання зміни цін благ. Утворення кривої індивідуального попиту. Ефекти заміщення і доходу.

Тема 10. Попит та пропозиція. Теорія еластичності.

Суть, закон, ефекти, крива та нецінові фактори попиту. Суть закон, крива та нецінові фактори пропозиції. Умови та наслідки ринкової рівноваги. Ринкова нерівновага та тлумачення її динаміки, роль непрямого оподаткування. Хронічність ринкової нерівноваги та її причини.

Суть, види та фактори цінової еластичності попиту. Підходи до обчислення показника еластичності. Еластичність попиту по доходу і властивості різних видів благ. Перехресна еластичність попиту і характер взаємозв'язку між благами. Еластичність пропозиції, її види та фактори.

Тема 11. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель фірми

Економічна природа підприємства (фірми) як мікросистеми. Суть, способи представлення та види виробничих функцій. Виробнича функція з одним змінним фактором. Закон спадної віддачі. Виробнича функція з двома змінними факторами.

Ефект масштабу. Еластичність масштабу.

Тема 12. Витрати виробництва

Суть витрат виробництва, їх основні типи та види. Витрати виробництва у короткотривалому періоді. Закон зростання граничних витрат. Витрати виробництва у довготривалому періоді. Дохід та прибуток як основні результати виробництва, їх види.

Тема 13. Ринок досконалої конкуренції

Основні чинники, типи та приклади ринкових структур. Поведінка суб'єктів ринку, попит на продукт та дохід окремої фірми за умов досконалої конкуренції. Два підходи до визначення оптимальних обсягів випуску. Моделі поведінки фірми у короткотривалому періоді і утворення кривої пропозиції фірми. Рівновага фірми та галузі у короткотривалому періоді. Рівновага фірми та галузі у довготривалому періоді. Економічні наслідки досконалої конкуренції.

Тема 14. Монопольний ринок

Ознаки чистої монополії, особливості максимізації прибутку. Межі ринку та діагностування монопольної влади. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди. Моделі монопольної поведінки та рівновага фірми у довготривалому

періоді. Економічні наслідки монополізації галузі. Цілі та інструменти антимонопольної політики.

Тема 15. Монополістична конкуренція та олігополія

Порівняння монополістичної конкуренції з досконалою конкуренцією та монополією. Оптимальна поведінка фірми у короткотривалому та довготривалому періодах. Форми диференціації продукту та її наслідки. Види, позитивний і негативний аспекти реклами. Причини та наслідки загальної взаємозалежності фірм. Монопольний характер олігопольного ринку в умовах кооперативної поведінки. Складність моделювання некооперативної поведінки: цінові війни і теорія ігор. Підходи до моделювання дуополії.

Тема 16. Похідний попит: ринки праці та капіталу.

Економічна суть та механізм утворення похідного попиту. Оптимізація співвідношення ресурсів. Нецінові фактори попиту на ресурс. Суть і фактори еластичності попиту на ресурс. Пропозиція ресурсу та рівновага фірми і ресурсного ринку в умовах досконалої конкуренції. Способи моделювання ресурсного ринку в умовах недосконалої конкуренції. Праця як фактор виробництва. Формування індивідуальної та ринкової пропозиції праці. Диференціація ставок заробітної плати. Форми і наслідки моносонічної влади продавців праці. Суть, форми та ринок капіталу. Міжчасовий вибір домогосподарства і пропозиція заощаджень. Міжчасовий вибір фірми та інвестиційний попит. Чиста поточна цінність і внутрішня норма віддачі. Ринок землі, його особливості.

Тема 17. Економічна ефективність та добробут

Часткова і загальна рівновага. Основні аспекти загальної рівноваги. Концепція ефективності та рівновага в економіці обміну. Ефективність у виробництві. Функція трансформації. Умови ефективного розміщення ресурсів. Суть, основні теореми та критерії теорії суспільного добробуту.

Тема 18. Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага

1. Суть і види ринкового фіаско на мікрорівні. Граничні показники та наслідки зовнішніх ефектів. Підходи до регулювання зовнішніх ефектів. Суспільні блага: особливості виробництва та попиту. Можливості державного регулювання ринкового фіаско.

Модуль III. МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 19. Предмет, метод та функції макроекономіки

Предмет та особливості макроекономічного аналізу. Функції макроекономіки, взаємозв'язок з економічною політикою. Методи макроекономічних досліджень. Моделювання макроекономічного кругообігу.

Тема 20. Макроекономічні показники в Системі Національних Рахунків

Суть і основні риси СНР як основи макроекономічного рахівництва. Валовий внутрішній продукт як ключовий макроекономічний показник, способи його розрахунку. Макроекономічні показники на основі ВВП. ВВП та економічний добробут. Взаємозв'язок між основними макроекономічними показниками та рахунками СНР.

Тема 21. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції

Економічна природа сукупного попиту. Нецінові фактори сукупного попиту. Формування кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції. Взаємодія сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Тема 22. Споживання, заощадження та інвестиції

Взаємозв'язок між доходом та обсягами споживання і заощадження. Недохідні фактори споживання і заощадження. Ефект мультиплікатора та формула мультиплікатора витрат. Суть, фактори та способи моделювання інвестиційного попиту. Нестабільність інвестицій та ефект акселератора.

Тема 23. Класична модель макроекономічної рівноваги

Передумови й еволюція класичної моделі макроекономічної рівноваги. Ринок праці в класичній моделі. Рівновага грошового ринку в класичній моделі. Класична модель рівноваги товарного ринку.

Тема 24. Рівновага національного ринку у моделі IS-LM

Загальна характеристика концепції взаємоперетворення витрат і доходів. Суть і наслідки витратних моделей для двох секторної економіки. Моделі „витрати-випуск” і „вилучення-ін'єкції” в умовах трьох- і чотирьохсекторної економіки. Формування та зміст кривої IS. Формування та зміст кривої LM. Макроекономічна рівновага в моделі IS-LM.

Тема 25. Фіскальна політика держави

Зміст, цілі та інструменти фіскальної політики. Види фіскальної політики та механізм їхнього впливу. Причини, види та джерела фінансування бюджетного дефіциту. Механізм функціонування державного боргу. Економічна роль фіскальної політики.

Тема 26. Монетарна політика

Суть і функції грошей. Еволюція і види грошей. Грошовий обіг і його закони. Структура банківської системи та роль окремих її елементів. Грошові агрегати і пропозиція грошей. Депозитний і грошовий мультиплікатори. Попит на гроші та рівновага на грошовому ринку. Цілі та види монетарної політики. Механізми монетарної політики. Економічна роль монетарної політики.

Тема 27. Циклічні коливання та економічне зростання

Суть, структура та індикатори економічного циклу. Причини циклічності і види та особливості різних циклів. Основні напрямки та механізми антициклічної політики держави. Суть економічного зростання та основні способи його відображення. Фактори та наслідки економічного зростання. Вихідні передумови моделювання економічного зростання. Кейнсіанська модель. Неокласична модель економічного зростання Солоу.

Тема 28. Інфляція та антиінфляційна політика

Економічна природа та способи класифікації інфляції. Суть і причини інфляції попиту. Інфляція пропозиції. Основні показники та особливості видів інфляції. Економічна роль інфляції. Суть та напрямки антиінфляційної політики.

Тема 29. Безробіття та політика зайнятості

Сутність і показники зайнятості. Підходи до тлумачення зайнятості і безробіття в ринковій економіці. Економічна природа безробіття та його види. Соціально-економічна роль безробіття. Нерівномірність розподілу доходів. Державне регулювання зайнятості і макроекономічна роль соціальної політики.

Модуль IV. МЕГАЕКОНОМІКА

Тема 30. Світове господарство та глобалізація світогосподарських зв'язків

Еволюція та сучасна структура світового господарства. Вихідні передумови, фактори та наслідки міжнародного поділу праці. Форми та фактори міжнародної економічної інтеграції. Проблеми інтеграції України у світову економіку. Суть, зміст та форми глобалізаційних процесів. Економічна роль глобалізації.

Тема 31. Форми міжнародних економічних відносин

Торговий і платіжний баланс країни, їх складові, методи регулювання. Міжнародна торгівля і світовий ринок. Поняття, еволюція та структура міжнародної валютної системи. Науково-технічне співробітництво і розвиток міжнародних економічних відносин. Основні напрямки, форми та проблеми становлення зовнішньоекономічних відносин України.

Тема 32. Макроекономічна політика у відкритій економіці

Теорії та наслідки зовнішньої торгівлі. Торгівельна політика і економічна роль протекціонізму. Суть, інструменти та наслідки валютної політики. Структура і взаємозв'язок між рахунками платіжного балансу. Модель Мандела-Флемінга.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Економіка: практикум з економічної теорії, історії економіки та економічної думки, мікро- та макроекономіки. Укл.: Галушка З.І., Поченчук Г.М., Бойда С.В., Заволічна Т.Р., Сторощук Б.Д., Кузьмук І.Я./ За ред. Галушки З.І., Поченчук Г.М. Чернівці. Чернівець. нац. ун-т. 2022. 190 с.
2. Галушка З.І., Поченчук Г.М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2020. 232 с.
3. Галушка З.І., Поченчук Г.М. Економічна теорія. Підручник. Чернівці, ЧНУ. 2018. 240 с.
4. Економічна теорія. Практикум. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Галушка З.І., Заволічна Т.Р., Саєнко О.С. Чернівці, 2016. 90 с.
5. Економічна теорія для бакалаврів. Методичний посібник з нормативних дисциплін для студентів спеціальності 6.030501 «Економічна теорія» / за ред. Галушки З.І. Чернівці: Місто. 2016. 409 с.
6. Економічна теорія (М.Соколов, М.Горлач, М.Кримов та ін.). Центр навчальної літератури. 2019. 532 с.
7. Економічна теорія: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид. Харків: Право, 2019. 268 с.

8. Історія економічних учень: підручник: у 2 ч. / В.Д. Базилевич, П.М. Леоненко, Н. І. Гражевська, Т. В. Гайдай; за ред. В.Д. Базилевича. Ч.1-2. 2-ге вид., випр. – К. Знання, 2015. 567 с.
9. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія) : навчальний посібник. К. : Видавничий центр “Академія”, 2015. 336 с.
10. Економічна теорія. Національна економіка : Підручник / За ред. В. М. Тарасевича. К. : «Знання», 2012. 270 с.
11. Історія економічних вчень : підручник / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю.С. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 352 с.

Допоміжна

1. Економічна теорія: Макро- і мікроекономіка: Навч. посібник / За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. 3-тє вид., доп. К.: Альтернативи, 2015. 608 с.
2. Косік А.Ф., Гронтовська К.Е. Мікроекономіка: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2014. 416 с.
3. Історія економічних учень. Підручник // За ред. Базилевича В.Д. К.: Знання, 2014. 1300 с. (Класичний університетський підручник).
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник // За ред. Базилевича В.Д. К.: Знання-Прес. 2017. 719 с.
5. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Д. Норт; пер. с англ. А. Н. Нестеренко: М: Фонд экономической книги «НАЧАЛА», 1997. (Современная институционально-эволюционная теория) . 180 с.
6. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Перекл. з англ. О. Васильєва, М. Межевікіної, А. Малівського. Port Roуa, Київ. 2001. 593 с.
7. Стігліц Дж.Е. Економіка державного сектора. Перекл. з англ. А. Олійник та Р. Скільський. К.: Основи, 1998. 854с.
8. Стиглиц Дж. Уроки олигархам. День. 2003. № 224, 10 дек.
9. Ходжонс Дж. Экономическая теория и институты. Манифест современной институциональной экономической теории. Пер. с англ. М.: Дело, 2003. 464 с.
10. Дуглас Н., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії. Київ: Наш формат, 2017. 352 с.
11. Кейнс Дж. М. Избранные произведения. Москва: 1993. 287 с.
12. Коммонс Дж. Правовые основы капитализма. Москва: Высшая школа экономики, 2011. 414 с.
13. Коуз Р. Природа фирмы. Москва: Дело, 2001. 123 с.
14. Маршалл А. Принципы экономической науки: в 3-х т. Москва: Прогресс, 1993.
15. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва: Начала, 1997. 188 с.
16. Ойкен В. Основные принципы экономической политики. Москва: Прогресс, 1995. 494 с.
17. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія. К.: Основи, 1995. – 528 с.

18. Эрроу К. Дж. Общее экономическое равновесие: цель исследования, методология анализа, коллективный выбор. Нобелевская лекция. 12 декабря 1972 г. / Кеннет Эрроу. Лекции нобелевских лауреатов по экономике. Современная экономика и право. М. 2005.
19. Эрхард Л. Благополучие для всех // Пер. с нем. / Л. Эрхард. М.: Начала-Пресс, 1991. 336 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України URL : <https://parlament.org.ua>
2. Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL : <https://mof.gov.ua/uk>
6. Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php>
7. Офіційний сайт науково-теоретичного журналу «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua>
8. Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>
9. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>
10. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/external/>
11. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua>
12. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
13. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
14. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
15. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org>
16. Програма розвитку ООН в Україні URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/about-us.html>
17. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/57342/modresource/content/1/Стратегія-сталого-розвитку.pdf>

ПОРЯДОК, СТРУКТУРА ОЦІНКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Фахові вступні випробування проводяться у такому порядку:

1. Вступник отримує білет, який включає 4 теоретичних завдання.
2. Вступник повинен написати відповіді на ці питання на листку вступних випробувань, а потім усно на них відповісти членам комісії.
3. Вислухавши відповіді, члени комісії можуть задавати додаткові питання, але такі, які стосуються більш глибокого висвітлення попередньо поставлених питань.

Оцінювання рівня знань.

Оцінювання відповіді вступника до аспірантури відбувається на підставі виявленого рівня його підготовленості до науково-дослідної й дослідно-експериментальної діяльності в галузі економічної теорії, мікро- та макроекономіки, ступеня й глибини бачення ним нагальних економічних проблем і шляхів їх вирішення. Відповідь за кожне з 4 питань білета оцінюється максимум у 25 балів. Ще 100 балів додається.

Вступник на екзамені має розкрити основний зміст кожного з 4 питань білета, дати відповідь на додаткові питання і показати при цьому:

- знання першоджерел і вміння використовувати їх зміст й основні ідеї при аналізі економічних процесів і проблем;
- розуміння змісту та механізму дії економічних законів;
- вміння використовувати методи економічного аналізу;
- здатність демонструвати та аргументувати свої погляди;
- здатність до обґрунтування самостійних наукових висновків.

Критерії оцінювання кожного питання:

20-25 балів - під час відповіді на питання продемонстровано вільне оперування економічними категоріями, здатність підтримати проблемну дискусію, професійну ерудицію за передбачуваною темою наукового дослідження, поінформованість щодо найбільш важливих економічних ідей, які висловлювалися в минулому та є предметом наукових дискусій сьогодні, володіння поняттєво-категоріальним апаратом сучасної економічної науки; виявлено науково-аналітичні здібності, здатність виокремлювати економічні факти, явища, події й описувати їх мовою економічної науки, використовувати теоретичні знання як основу й метод пізнання, знаходити й бачити проблеми для здійснення актуальної науково-досліджень в галузі економіки.

15-19 балів - в цілому розкрито зміст питання, показано загальну наукову ерудицію, науково-аналітичні здібності, проте не виявлено та не обґрунтовано сучасні проблеми в розвитку економічної науки не наведено власне бачення шляхів їх вирішення. Така оцінка характеризує рівень підготовки, при якому абітурієнт повністю оволодів теоретичним матеріалом та практичними аспектами економічної науки, однак система його знань не виходить за межі стандартної програми – це лише грамотне відтворення та пояснення матеріалу при наявності певних, відносно несуттєвих помилок і неточностей.

10-14 балів - вступник демонструє загальну, елементарну обізнаність в матеріалі (як в теоретичному, так і в практичному аспекті), однак сутність проблем розкриває не повністю, фрагментарно, відповідь має характер не стільки свідомого, скільки механічного відтворення при наявності суттєвих помилок у відповідях.

1-9 балів виставляється вступнику, який має лише загальне уявлення про проблему, неспроможний дати навіть стислу, базову характеристику відповідних проблем, у якого відсутні знання щодо загальної структури проблематики економічної науки (окремих розділів).

Остаточна оцінка визначається із врахуванням результатів відповідей на всі 4 питання.

Розрахунок підсумкової оцінки за іспит

Оцінка за іспит в 200 бальній шкалі розраховується так: береться сума балів за кожне з питань білету та усне запитання і до цієї суми додається 100 балів.